'חֲרֵב תְּאָכְלוּ' שמשמעה שיאכלו חרבות, והוא דבר שלא יתכן.

מבארת הגמרא: **אָמַר רָבָא**, כוונת הפסוק שמאכלם יהיה **מִילְּתָא גְּלַלְנִיתָא** – מלח גס, **וַהֲמָא דְּשַׂעֲרֵי אֲקוּשָׁא** – לחם שעורים קשה ויבש, **וּבְצָלֵי** – ובצלים, **דְּאָמַר מַר, פַּת פּוּרְנִי חֲרֵיכָה** – פת גדולה יבשה, הנאכלת **בְּמֶלַח וּבְצָלִים, קָשִׁים** – מזיקים **לְגוּף כְּהֲרֵבוֹת.**

הגמרא עוברת להקשות לדעת רבי מאיר: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל** הסובר שמכלל הן אתה שומע לאו, **הֵיינוּ** – זו הסיבה **דִּכְתִיב** לגבי סוטה השותה את המים המרים, שאומר לה הכהן (במדבר ה יט) **'אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה'**, ואינו צריך לפרש את הצד השני ביון שמכלל זה נשמע שאם אכן זינתה, לא תנקה ממים אלו. **אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר** הסובר שצריך לפרש את שני הצדדים, **חִנְּקִי מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה הכהן צריך להוסיף ולומר שאם זינתה תיחנק משתיית המים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם, 'הִנָּקִי' כְּתִיב** ללא יו"ד, ולא 'הינקי', והיינו כדי שנדרוש תיבה זו אף כאילו נכתב 'חנקי'. והרי זה מתפרש כתחילת הפסוק שלאחריו, והיינו 'חנקי ואת כי שטית', שאם זינתה תחנק מהמים.

הגמרא שבה ומקשה לאידך גיסא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר, הֵיינוּ דִּכְתִיב 'הִנָּקִי'** ללא יו"ד, וכמו שנתבאר שהרי זה כאילו נכתב 'חנקי', ולהשמיענו בפירוש שאם זינתה תחנק. **אֶלָּא לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל לָמָּה לִי** דרשה זו, והרי מכך שאם לא זינתה תינקה, נשמע שאם זינתה תיחנק. מתרצת הגמרא, אף לדעת רבי חנינא **אִצְטְרִיךְ**, כיון **שֶׁסַּלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ** אותך **הִנָּקִי, וְאִם שָׁכַב לֹא הִנָּקִי וְלֹא חִנְּקִי** – לא תהיי מנוקה לגמרי אך גם לא תענשי, **אֶלָּא אִימּוֹרֵי בְּעֻלְמָא** – איסור בלבד יש כאן, **קָא מַשְׁמַע לָן**, שאם זינתה תיחנק.

הגמרא מקשה מתנאי נוסף, לדעת רבי חנינא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר, הֵיינוּ** – זה הטעם שלגבי דין הזאת מי חטאת על טמא מת כפלה התורה את שני הצדדים, **דִּכְתִיב** (במדבר יט יב) **'הוּא יִתְחַטָּא בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר'**, כיון שמכלל הן אין שומעים לאו, והיינו אומרים שאף אם לא קיים את התנאי, דהיינו ההזאה, מכל מקום נטהר. **אֶלָּא לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, לָמָּה לִי** לכתוב זאת, והלא מכלל הן אתה שומע לאו. מתרצת הגמרא, **אִצְטְרִיךְ**, כיון **שֶׁסַּלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, שֶׁמִּצְוַת הַזָּאָה לְכתחילה** היא **בַּשְּׁלִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי, וְהֵיכָא דְּעָבַד בְּחַד מִינַּייהוּ עָבַד** – אך גם אם עשה הזאה רק באחד מימים אלו, מכל מקום נטהר, **קָא מַשְׁמַע לָן** – הוצרכה התורה לפרש שאם לא יזו עליו גם בשלישי וגם בשביעי לא יטהר.

מבארת הגמרא פסוק נוסף, מפני מה הוצרכה התורה לאומרו: כיון שכבר נאמר 'הוּא יִתְחַטָּא בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר', הפסוק (שם יט יט) **'וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'**, **לָמָּה לִי** – מה בא ללמדינו. משיבה הגמרא, **אִצְטְרִיךְ**, כיון **שֶׁסַּלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** שאפשר להזות עליו אף בימים אחרים, והפסוק 'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי' נכתב רק **לְמַעוּטֵי** שאין להזות קודם לכן, ביום **הַשֵּׁנִי** לטומאתו, **'וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'** נכתב רק **לְמַעוּטֵי** שאין להזות ביום **הַשִּׁשִּׁי**, כיון **דְּקָא מְמַעֵט** האדם **בֵּימֵי טָהֳרָה** שלו, שעברו מזמן שנטמא, **אֲבָל הֵיכָא דְּעָבַד** – אבל אם הזה **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי** לטומאתו, **דְּקָא מַפֵּישׁ** – שמרבה בכך האדם **בִּימֵי טָהֳרָה**, כלומר שמרחיק יותר משעה שנטמא עד ההזאה השניה, **אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי** – היינו אומרים שתועיל הזאתו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שההזאה תיעשה דווקא ביום השלישי והשביעי.

ממשיכה הגמרא ושואלת: כיון שכבר למדנו שההזאה נעשית רק בימים השלישי והשביעי, סיום הפסוק (שם) **'וְחִטֵּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעֶרֶב'** לָמָּה לִי. משיבה הגמרא, **אִצְטְרִיךְ**, כיון **שֶׁסַּלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, שֶׁהָנֵי מִילֵּי** – דין זה שצריך שתי הזאות נאמר רק **לְהֵיתֵר** אכילת **קָדָשִׁים, אֲבָל לְאכילת תְּרוּמָה בְּחַד נַמֵּי מְנָיָא** – די בהזאה אחת, **קָא מַשְׁמַע לָן** הפסוק **'וְחִטֵּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'**, שאף כדי לאכול בתרומה צריך שתי הזאות: במשניות הקודמות התבאר שאפשר לקדש אשה בתנאי, ולא יחולו הקידושין אלא אם יתקיים התנאי. תחילת המשנה תדון באדם שלא התנה את תנאו בפיו, אלא חשבו בליבו.

משנה

הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְאָמַר לאחר שקידשה, **כְּשֶׁבּוֹר חָיִיתִי לִפְנֵי** שקידשתיה **שָׁהִיא כֹּהֶנֶת** – שיחוסה חשוב, ולכן קידשתיה, **וְנִמְצָא שֶׁהֲרֵי הִיא לְוִיָּה**, ורצונו לבטל את הקידושין. וכן אם אמר כסבור הייתי שהאשה שקידשתי היא לְוִיָּה ולכן קידשתיה, **וְנִמְצָא שֶׁהֲרֵי הִיא כֹּהֶנֶת.** וכן אם אמר שקידשה מחמת שחשב שהיא **עֲנִיָּה, וְנִתְבָּרֵר שֶׁהֲרֵי הִיא עֲשִׁירָה.** או שקידשה מחמת שחשב שהיא **עֲשִׁירָה, וְעַתָּה הִתְבָּרֵר שֶׁהֲרֵי הִיא עֲנִיָּה**, ורצונו לבטל את הקידושין מחמת טעותו. אין הקידושין בטלים בכל אופנים אלו, אלא **הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא** היא **הִטְעָתּוּ** קודם שקידשה, אלא המקדש הטעה את עצמו, שמדעתו חשב שהיא כהנת או עשירה, וכיון שלא פירש בפיו שמקדשה על דעת כן, לא חל תנאו, שהרי דברים שבלב אינם דברים, וכאילו שלא התנה כן.

כעת תדון משנתינו באדם המקדש אשה בזמן שאין הקידושין ביניהם יכולים לחול, מחמת חסרון בו או בה, ורצונו שיחולו הקידושין לאחר זמן כשיוכלו לחול: **גּוֹי הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה** בת ישראל **הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי**, ויחולו קידושין אלו **לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּיר, אוֹ** בן ישראל שאומר לגויה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי.** וכן עבד כנעני המקדש בת ישראל ואומר שיחולו הקידושין **לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר, אוֹ** בן ישראל המקדש שפחה כנענית ואומר שיחולו הקידושין **לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי.** וכן אדם המקדש 'אשת איש' ואומר לה שיחולו הקידושין **לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעְלֵיךְ, אוֹ** אדם המקדש את אחות אשתו שאין קידושין תופסים בה בחיי אשתו, ואומר לה שיחולו הקידושין **לְאַחַר שֶׁתָּמוּת** אשתי שהיא **אֲחוֹתֵךְ.** או המקדש 'במה', אשה שמת בעלה ולא השאיר אחריו זרע, והיא זקוקה ליבום או חליצה מאחי בעלה כדי להתירה להנשא לאחר, ואומר לה שיחולו הקידושין **לְאַחַר שֶׁתִּתְיַבֵּם לִי אוֹ יְבַמְתִּי** – אחי בעלך, בכל אופנים אלו **אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת** אף אם יתקיים התנאי, לפי שבשעה שקידשה לא היתה האשה יכולה להתקדש לו, והרי הקידושין דבר שלא בא לעולם, ואינם יכולים לחול.

וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, אִם יָלְדָה – אם תלד **אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה, הֲרֵי זוֹ** – הבת **מְקוּדֶּשֶׁת לִי, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת** לפי שהבת עדיין איננה בעולם. **(אִם הָיְתָה אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ מְעוּבֶּרֶת,** ובשעת הקידושין כבר עברו שלשה חדשים מעיבורה **והוּכַּר עוּבָּרָהּ** – ידוע שיש עובר, **הֲרֵי דָּבָרָיו** של המקדש **קַיָּמִין, וְלכן אִם** אכן **יָלְדָה** האשה **נְקֵבָה,** הרי היא **מְקוּדֶּשֶׁת):**

גמרא

. הגמרא מביאה נידון דומה לנידון המשנה, באדם שתורם תרומה על פירות שעדיין לא התחייבו בתרומה, ורוצה שיחולו מעשיו לאחר שיתחייבו הפירות בתרומה:

לגבי תרומות ומעשרות נאמר בתורה (דברים יח ד) 'רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ', ומלשון 'דגנך' שמשמעותו דיגון ואסיפה של התבואה, יש לדרוש שרק פירות שכבר נתלשו מהקרקע וראויים לאסיפה חייבים בתרומה, אבל פירות המחוברים לקרקע אינם חייבים בתרומה, ואם הפריש תרומה מן התלוש על המחובר לקרקע, אין התלוש תרומה, והוא טבל בידי הכהן, וכן אין המחובר תרום, ולכשיתלש צריך שוב לתרום עליו.תָּנַן הָתָם במסכת תרומות (פ"א מ"ה), **אֵין תּוֹרְמִין מִן הַתָּלוּשׁ** – מפירות שכבר נתלשו מהקרקע והתחייבו בתרומות ומעשרות, **עַל הַמְחוּבָּר** – על פירות שעדיין מחוברים לקרקע, ופטורים מתרומות ומעשרות. **וְאִם תָּרַם,** אפילו בדיעבד **אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.**

בָּעָא מִינֵּיהּ רַב אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, האם באופן שיש לאדם פירות תלושים ופירות מחוברים, **וְאָמַר, פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ שֶׁהם תְּלוּשִׁים, יְהֵיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ** – ערוגה אחרת, **שֶׁהם מְחוּבָּרִים,**

המשך בעמוד ריא

או שאמר **פֵּירוֹת עֲרוּגָה** זוֹ שהם **מְחוּבָּרִים** יְהֵא **תְּרוּמָה עַל פֵּירוֹת עֲרוּגָה** זוֹ – ערוגה אחרת, שהם **תְּלוּשִׁים**, ותחול התרומה **לְכְשֶׁיִּתָּלְשׁוּ** הפירות המחוברים, וְעתה **נִתְלְשׁוּ** אותם פירות, מַהוּ – האם לאחר שנתלשו הפירות חלה התרומה למפרע, או שבין שבעת ההפרשה היו הפירות מחוברים, הוי דבר שלא בא לעולם ואינה תרומה.

אָמַר לֵיהּ רבי יוחנן לרב אסי, אכן באופן כזה דבריו קיימים, ובין כשהפריש מתלוש על המחובר ובין כשהפריש מהמחובר על התלוש, לאחר שנתלשו הפירות המחוברים והתחייבו בתרומה, חלה הפרשתו, והטעם, כיון שכָּל דבר שֶׁבְּיָדוֹ של האדם לעשותו, אף אם עדיין לא נעשה, **לַאו כְּמִחוּפָּר מַעֲשֶׂה דָּמֵי** – אינו נחשב למחוסר מעשה, ולכן אף שכאן היו הפירות מחוברים בשעת הפרשה, מ"מ כיון שבידו של האדם לתולשם ויתחייבו בתרומה, ניתן להפריש עליהם או מהם תרומה אף קודם שנתלשו בפועל, ותחול ההפרשה לאחר שיתלשו.

מקשה רב אסי על דברי רבי יוחנן ממשנתינו: **אֵיתֵיבֵיהּ**, שנינו במשנתינו, גּוֹי **הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה חֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּיר**, או בן ישראל האומר לגויה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי**, וכן עבד המקדש ישראלית ואומר לה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר**, או ישראלי המקדש שפחה ואומר לה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי**, וכן המקדש אשת איש ואומר לה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעֲלֵיךְ**, או המקדש את אחות אשתו ואומר לה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתֵךְ**, וכן המקדש יבמה ואומר לה הרי את מקודשת לי **לְאַחַר שֶׁיַּחֲלוֹץ לִיךְ יְבָמַיִךְ**, בכל אלו **אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת**. ומבררת הגמרא, **בְּשִׁלְמָא כּוּלְּהוּ** – ברוב האופנים שנשנו במשנה יתכן לומר כי אין הקידושין חלים אף לדברי רבי יוחנן, כיון שהחלת הקידושין **לַאו בְּיָדוֹ** – שהרי אין ביד העבד או השפחה להשתחרר, וכן אין ביד האשה להמית בעלה או אחותה, ולכן אינה מקודשת, **אֶלָּא** מה ששנינו לגבי **גֵּר** – בגוי שקדש אשה ואמר שיחולו הקידושין לאחר שיתגייר, שאינה מקודשת, ולכאורה לדברי רבי יוחנן מדוע אינה מקודשת, והרי הגירות **הָוֵי בְּיָדוֹ** – תלויה רק ברצונו, וא"כ יכולים קידושיו לחול מיד אחר שיתגייר.

מתרצת הגמרא: **גֵּר נָמֵי לַאו בְּיָדוֹ** – גם התגיירותו של הגוי אינה תלויה רק בדעתו, **דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**

גֵּר, צָרִיךְ שִׁיהְיוּ שְׁלֹשָׁה דיינים בטבילתו, להודיעו מקצת מצות. **מַאי** מַעֲמָא, שנאמר (ויקרא כד כב) 'מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה', 'מִשְׁפָּט' כְּתִיב בֵּיהּ בגר, והרי הוא 'דִּין', וכשם שאין משפט בפחות משלשה, לכן גם בגירות צריך שיהיו שלשה דיינים. ולפי שצריך שלשה דיינים בגירות, א"כ אין הגירות בידו, שהרי מִי יֵימַר דְּמִוַּדְקִקוּ לֵיהּ הָנֵי תְּלָתָא – מנין שיסכימו שלשה דיינים לגיירו ולהודיעו המצוות, ולכן אף המקדש לאחר שיתגייר אין הקידושין חלים.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל, אֶלָּא מֵעַתָּה – לשיטת רבי יוחנן, שאדם יכול לקדש אשה שאינה ראויה להתקדש, אם בידו לגרום שתהיה ראויה להתקדש [ויחולו הקידושין כשתהיה ראויה להתקדש], אם כן, הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְשִׁפְחָתוֹ הכנענית, וְאָמַר הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי ויחולו הקידושין לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחֲרֵרְךְ, הָכִי נַמִּי דְּהָווּ קִידּוּשִׁין – האם גם באופן זה יחולו הקידושין כיון שבידו לשחררה ולקדשה.

מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְׁתָּא – וכי הדבר דומה, והרי הָתָם, לגבי שפחה כנענית, מַעֲיקָּרָא קודם שהשתחררה הרי היא שפחה והיא כִּבְהֵמָה, וְהַשְׁתָּא אחר שהשתחררה הרי יש כאן 'דַּעַת אַחֶרֶת', והיא בבריה חדשה, וא"כ אף שאמר רבי יוחנן שכל שבידו לאו כמחוסר מעשה, מכל מקום כאן אף שהדבר בידו הוא כמחוסר מעשה, והוא כדבר שלא בא לעולם ואין הקידושין חלים.

מקשה הגמרא: וְאֶלָּא הָא דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, שֶׁהַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְאִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ, הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי לְאַחַר שֶׁאָגְרֵשֵׁיךְ, אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, ולכאורה, אם גירשה האם הָכִי נַמִּי – גם כאן לִדְעַת רַבִּי יוֹחָנָן שבכל מקום שהדבר בידו חלים דבריו אף שעתה אין המעשה ראוי לחול, האם יחלוק על דבריו ויסבור דְּהָווּ קִידּוּשִׁין, מחמת שבידו לגרשה ולקדשה לאחר שיגרשנה.

דוחה הגמרא: נְהִי דִּבְרֵי של בעל לְגָרְשָׁהּ שהרי האשה מתגרשת בעל כרחה, אך האם בְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ לאחר שיגרשה, שהרי יתכן שלא תתרצה להתקדש לו, וכיון שאין הקידושין בידו אינו יכול לחול עתה. ואף רבי יוחנן יודה לדברי רב אושעיא.מבררת הגמרא: לסברא זו שאף אם יגרשנה אינו בידו לקדשה ולכן אינה מקודשת תְּפַשּׁוֹט את הספק דְּבָעֵי רַב אוֹשַׁעְיָא, באדם הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְאִשָּׁה פנויה, וּבְפרוטה אַחַת שנתן אָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי הַיּוֹם, וּבְפרוטה אַחַת אָמַר לָהּ הִתְקַדְּשִׁי לִי לְאַחַר שֶׁאָגְרֵשֵׁיךְ, האם חלים הקידושין השניים לאחר שתתגרש. ותְּפַשּׁוֹט מִינָּהּ – מהסברא שאמרה הגמרא ניתן לפשוט דְּהקידושין השניים לֹא חָווּ קִידּוּשִׁין – לא יחולו לכשיגרשה, כיון שאין בידו עכשיו לקדשה לאחר שתתגרש.

דוחה הגמרא: דִּלְמָא באופן זה יש סברא אחרת שמחמתה יחולו הקידושין השניים, כִּי הֵיכִי דְּתָפְסֵי קִידּוּשִׁין הַשְׁתָּא – כשם שאם היה רוצה לקדשה עכשיו היו הקידושין חלים, שהרי היא פנויה, כך בשקידשה לזמן שאחר הגירושין, תָּפְסֵי נַמִּי אותם קידושין מעכשיו לְאַחַר בַּן – לאחר שתתגרש, ואינו דומה לנותן פרוטה לאשתו לקדשה לאחר שיגרשנה, כיון שעתה היא נשואה לו ואין בידו לקדשה.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יוחנן: תַּנְיָא בתוספתא (תרומות פ"ב ה"ז) כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֵין תּוֹרְמִין תרומה מִן הַתָּלוּשׁ מהקרקע, עַל הַמְחוּבָּר, וְאִם עבר וְתָרַם אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. כֵּיצַד, אדם שיש לו שתי ערוגות, באחת מהן הפירות מחוברים לקרקע ובשניה נתלשו הפירות, וְאָמַר, פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ שהם תְּלוּשִׁין מהקרקע יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ – השניה, הַמְחוּבֶּרֶת. או שאמר שֶׁפֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ שהיא עדיין מְחוּבֶּרֶת, יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ הַתְּלוּשִׁין, לֹא אָמַר כְּלוּם – לא חלה הפרשתו, אֲבָל אָמַר שתחול התרומה לְכְשֶׁיִּתָּלְשׁוּ הפירות [בין שהפריש מהמחוברים על התלושים או להיפך], וְנִתְלְשׁוּ הפירות, דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין וחלה הפרשתו. ומוכח כרבי יוחנן, שכיון שביד האדם לתלוש את הפירות ולהפריש תרומה, לכן אף אם לא עשה כן אלא נתלשו לאחר זמן, חלה תרומתו.

מביאה הגמרא את המשך התוספתא: יָתֵר עַל כֵּן – חידוש גדול יותר אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שֶׁאֲפִילּוּ אָמַר האדם שֶׁפֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ הַתְּלוּשִׁין יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ מְחוּבֶּרֶת שעדיין לא צמחו לגמרי, או שאמר פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ מְחוּבֶּרֶת שעדיין לא צמחו לגמרי יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ שהם כבר תְּלוּשִׁין, לְכְשֶׁיְּבִיאוּ הפירות המחוברים שְׁלִישׁ – יגיעו לשליש גידולם, וְיִתָּלְשׁוּ, שאז חל עליהם חיוב תרומה, וְהֵבִיאוּ הפירות המחוברים שְׁלִישׁ וְנִתְלְשׁוּ, דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין וחלה תרומתו, ואף שהדבר בעת אינו בידו, שהרי בזמן ההפרשה עדיין לא הביאו הפירות שליש ואף אם יתלשם בעת לא יתחייבו בתרומה, אעפ"כ דבריו קיימין, כיון שלדעת רבי אליעזר בן יעקב יכול אדם להקדיש ולהקנות דבר שעדיין לא בא לעולם לגמרי.

מביאה הגמרא מחלוקת בדעת רבי אליעזר בן יעקב: אָמַר רַבָּה, לֹא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שאדם יכול להפריש תרומה מתבואה שלא הגיעה לשליש גידולה, אֶלָּא בְּתבואה שכבר גדלה מעט, והיא 'שַׁחַת' – ראויה לקצירה למאכל בהמה, שכיון שיש לה חשיבות ניתן לומר שכשתביא שליש תהיה תרומה, אֲבָל בַּ'אֹנֶם' – תבואה שעתה התחילה לצמוח, והצמחים עדיין רכים ואינם ראויים לבהמה לֹא אמר, ואף לדעתו אי אפשר לתרום מתבואה זו, שכיון שאינה חשובה לא חל עליה שם תרומה למפרע. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, שדברי רבי אליעזר בן יעקב נאמרו אֲפִילּוּ בַּאֹנֶם, שכיון שהתחילה התבואה לגדול, ניתן לתרום ממנה ועליה.

הגמרא מבררת את לשון רב יוסף: מַאי מַשְׁמַע – מהיכן משמע דְּהַאי 'אֹנֶם' שאמר רב יוסף לִישָׁנָא דִּבְוִצְלָנָא הוּא – הכונה מלשון דבר המבצבץ ועולה מן הקרקע, ויש בו שיעור מועט לכופפו, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר קְרָא (ישעיה נח ה) 'הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכוֹף כָּאַגְמוֹן רֹאשׁוֹ', כלומר, וכי רצון ה' רק שיכופף אדם את ראשו כ'אגמון', שזו מחט כפופה שצדים בה דגים, והרי רצון ה' בתשובה אמיתית. ומצינו שאמר הכתוב 'אגמון' והכונה למחט כפופה, ואף כאן 'אגם' הוא כינוי לתבואה שגדלה מעט והיא עדיין רכה וניתן לכופפה, ועדיין אינה ראויה אף למאכל בהמה.

מבררת הגמרא: כְּמַאן אַזְלָא – כשיטת מי נאמרו דברי רבי חנינא על הָא (דְּתַנְיָא) [דְּתַנַּן] במשנתינו, הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, אִם יָלְדָה – תלד אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה, הבת מְקוּדֶּשֶׁת לִי, לֹא אָמַר כְּלוּם – ואין הקידושין חלים. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא על דין זה, לֹא שָׁנוּ – לא נאמר דין זה במשנתינו אֶלָּא כְּשֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת עדיין, אֲבָל אם בשקידש את הבת היתה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת, דִּבְרֵיהֶן של המקדש קַיָּמִין, ואם ילדה נקבה הרי היא מקודשת לו. ומשמע מדבריו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כלל, אבל דבר שמקצתו בעולם, אף שעדיין אינו גמור אדם מקנה, ולכן אם אשתו מעוברת אף שעדיין לא נולדה הבת, מקודשת הבת, כיון שמקצתו בא לעולם. ומבררת הגמרא, כְּמַאן – כשיטת מי נאמרו דבריו.

הגמרא מבארת שרבי חנינא יכול לסבור כדעת רבה וכדעת רב יוסף שנחלקו בדעת רבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי. מבארת הגמרא: אִי רבי חנינא סובר כְּשיטת רַבָּה שאומר שניתן להפריש תרומה רק מתבואה שכבר גדלה לפחות שליש, אם כן גם כאן אין כוונת רבי חנינא שבכל אופן שהאשה מעוברת הקידושין חלים, אלא אין הקידושין חלים אלא אם כְּשֶׁקִּידשה הוּכַּר עוּבָּרָהּ של האשה, והיינו לאחר שליש זמן עיבורה, שכבר ניכר שהיא מעוברת, וזהו שיעור זמן חשוב בעיבורה הדומה לשיעור גדילה של 'שחת' בתבואה, והוא כדבר שמקצתו בעולם, ולכן מקודשת, אבל לפני כן הוא כדבר שלא בא לעולם, וכתבואה שגדלה כאגם. וְאִי – אם רבי חנינא סובר כְּרַב יוֹסֵף שניתן להפריש תרומה אף מתבואה שגדלה רק כשיעור מועט של 'אגם', אם כן אף כאן חלים הקידושין כשהיא מעוברת וְאַף עַל פִּי שֶׁעדיין לֹא הוּכַּר עוּבָּרָהּ כלל, שבזה העובר נחשב כבר כבא לעולם.

הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת רבה ורב יוסף בדברי רבי אליעזר בן יעקב: וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי – יש שאומרים שלדברי שניהם יש

המשך בעמוד קלא

צורך שתגדל התבואה ותהיה לפחות כ'שחת', ונחלקו בדבר אחר,
אָמַר רַבָּה, לֹא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שניתן להפריש תרומה אף
מתבואה שלא גדלה 'שלישׁ' אֶלָּא בְּ'שַׁחַת' דְּרַבִּי בִּיבְשָׁא –
שמסתפקת ממי גשמים, שכיון שאינה תלויה במעשי האדם הרי
היא כמי שהתחילה לבוא לעולם, ואף אם עדיין לא הביאה שלישׁ,
אפשר להפריש ממנה ועליה. אֲבָל בְּ'שַׁחַת' דְּרַבִּי שֵׁקָיָא – הזקוקה
להשקאת בני אדם, לֹא אמר רבי אליעזר בן יעקב שניתן להפריש
ממנה תרומה, כיון שיתכן שלא ישקוה ותיפסד ולא תצמח, והרי
היא כדבר שלא בא לעולם כלל. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, אֲפִילּוּ בְּשַׁחַת דְּרַבִּי
שֵׁקָיָא סובר רבי אליעזר בן יעקב שניתן להפריש ממנה תרומה,
שכיון שכבר הגיעה לצמיחה חשובה של 'שחת', הרי זה דבר שבא
לעולם.
מבררת הגמרא לפי לשון זו: כְּמַאן אַזְלָא – כשיטת מי ניתן להבין
את דברי רבי חנינא, שאמר על הָא (דתניא) [דְּתָנֵן] במשנתינו,
הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, אִם יָלְדָה – תלד אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה הרי הבת מְקוּדֶּשֶׁת לִי,
לֹא אָמַר כְּלוּם ואין קידושיו קידושין, וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, לֹא שָׁנוּ דין
זה אֶלָּא כְּשֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת, אֲבָל אם היתה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת דְּבָרָיו
קַיָּמִים. ומשמע מדבריו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם
כלל, אבל דבר שמקצתו בעולם אדם מקנה, ולכן אם אשתו
מעוברת ועדיין לא נולדה הבת, מקודשת, כיון שמקצתו בא
לעולם. ומבררת הגמרא, כְּמַאן – כשיטת מי נאמרו דבריו.
מבארת הגמרא: מדובר כְּשֶׁהוּפְרָה עוּבָּרָהּ – לאחר שלשה חודשי
עיבורה שאז העיבור ניכר וחשוב, וּכְדְבָרֵי הַכֹּל – בין לרבה ובין
לרב יוסף, שלדברי שניהם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב שניתן
להפריש תרומה אלא כשכבר גדלה התבואה לשיעור של 'שחת',
אבל בשיעור פחות מזה לדברי שניהם אין הקידושין חלים. ואף
לדברי רבה שרק בתבואה הגדילה על מי גשמים חלים דבריו, כאן
גם כן חלים הקידושין, שהרי עיבור האשה גם הוא תלוי רק בידי
שמים ולא במעשי האדם.
אָמַר אַבַּיֵי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וְרַבִּי – רבי יהודה הנשיא, וְרַבִּי
מֵאִיר, כּוּלְּהוּ סְבִירָא לְהוּ – כל אלו סוברים שאָדָם מַקְנֶה דָּבָר
שֶׁעֲדַיִין לֹא בָּא לגמרי לָעוֹלָם אלא התחיל לבוא קצת, ויחול קנינו
כשיבוא הדבר לעולם לגמרי.
מבאר אביי את דבריו: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, נלמד מהָא דַּאֲמַרָן
בתוספתא לעיל, שאדם יכול להפריש תרומה מפירות שעדיין לא
צמחו לגמרי, שלא הביאו שלישׁ, ואף שעדיין לא באו לעולם
לגמרי.
רַבִּי סובר כן ממה דְּתַנְיָא בברייתא